

Előszó

A nyelvtanulás egyik elengedhetetlen eszköze a szótár. Mivel a formális nyelvtanulás mára életünk kötelező részévé vált, a szótárak is minden háztartásban megtalálhatók – papíralapon vagy digitális eszközön. Nyelvtanulóként az egyik legfontosabb forrás a szótár volt számomra, azonban már gyermekként feltűnt azon szótárak használatának nehézsége. Az adatoktól nehéz volt használható információig eljutni. Ez a struktúra jellemezte az 1980–1990-es években elérhető kétnyelvű szótárakat. Egyetemistaként lehetőségem nyílt Magay Tamástól elméleti és gyakorlati lexikográfiát tanulni, majd az egyetem elvégzése után a hazai akadémiai és piacvezető egynyelvű és többnyelvű szótárműhelyekben dolgoztam, kutattam. A 2000-es évek változásokat hoztak a hazai szótárpiacon: ekkor nyílt lehetőségem Magyarországot vezető szótárkiadóijában kidolgozni az akkor újdonságnak számító *tanulószótár* koncepcióját (Magay Tamással és Magay Eszterrel együtt).

A lexikográfus munkája nem ér véget a szótár megjelenésével, a tanulószótárakat érdemes a nyelvtanulók szemszögéből is elemezni, hogy felhasználóbarát-jellege mennyire felel meg a tanuló oldalán támasztott elvárásoknak. Így jutottam el a szótárírói munkától a kutatásokig, a feltárt eredmények pedig elvezettek a tanulókat hatékonyan támogatni kívánó szótárhasználati munkafüzetek összeállításáig.

A munkafüzetek hatékonysága akkor növelhető, ha a tanárok megismerik a munkafüzetek használatának módszertani alapjait, meglévő minták alapján képesek saját, konstruktív feladatok összeállítására. A tanárok eredményes felkészítése szervesen egészíti ki a szótárak, szótárhasználati munkafüzetek készítését, mivel disszeminációs feladatként ösztönözni kell a nyelvet oktatókat a szótárhasználatban rejlő lehetőségek hatékony bemutatására. A szótárszerkesztői munka nem állhat meg az írásnál – foglalkozni kell a kész munka használatának elősegítésével, a benne lévő tudásanyag hatékony felhasználásával.

Ezt a hármasságot tükrözi a kötet szerkezete: az első, általános ismereteket nyújtó fejezet a szótárakat általában, a második fejezet azok oktatásban betöltött szerepét tárgyalja. Az ezt követő fejezetben szótárhasználati kutatásokon át vezet az út konkrét szótárdidaktikai módszerek bemutatásához, illetve eszközök, új szempontok és megközelítések felvázolásához. Ez utóbbiak segítségével a negyedik fejezet a szótárhasználati készségek tanításának módszerét mutatja be.

Az első fejezet (*Szótárakról általában*) bevezetésként is felfogható, mivel a szótárak kialakulását vázolja fel. A fejezet a korai szójegyzékek, „szótárkezdemenyek” korától kezdődően végigvezeti az olvasót a szótárak fejlődésének

szerteágazó útján, leírja a napjainkban használatos szótártípusok megjelenésének történetét. A szótártörténeti tanulmányokból nem hiányozhat ezen referenciaművek oktatásban betöltött szerepe sem (lásd például a 17. századból Johannes Amos Comenius Sárospatakon készült képes szótárát vagy a 21. század korcsoport-specifikus szótárait).

A második fejezet (*Szótárdidaktika az oktatásban*) a *szótárdidaktika* szemszögéből vázolja fel a szótárhasználat oktatási lehetőségeit. A fejezetben a közoktatásban használatos, ún. szótárhasználati munkafüzetek kidolgozásához vezető útról olvashatunk, valamint a szótárhasználat gyakoroltatását segítő tantermi példákat ismerhetünk meg. Mivel a szótárdidaktikai képzések rendkívül marginálisan vannak jelenen a felsőoktatásban, ezen terület lehetőségeiről, valamint alkalmazott módszereiről (lásd *Károli Gáspár Református Egyetem* lexikográfiai képzéseit) is képet kapunk ebben a fejezetben.

A harmadik fejezet (*Szótárhasználati kutatások*) kitekintést nyújt a hazai (és nemzetközi) *szótárhasználati kutatásokra* (kvalitatív és kvantitatív viszonylatban egyaránt), valamint az általam kutatott területekre, azok oktatásban és fejlesztésben is alkalmazható eredményeire. A szótárhasználati kutatásoknak rendkívüli szerepük van a jövő szempontjából, hiszen a tananyagfejlesztést és a szótárdidaktikai módszerek megújítását is támogathatják. Külön kiemelném a longitudinális felméréseket, hiszen ez a módszer segíti legjobban a szótárhasználati szokások és attitűdök változásának mérését, melynek eredményei nagyban hozzájárulnak a lexikográfiai témájú tananyagok és képzések (ti. köz- és felsőoktatás, valamint a képzők képzése) hatékony tervezéséhez.

A negyedik, egyben utolsó fejezet (*Dokumentumok és jógyakorlatok*) először a szótárdidaktika nézőpontjából tekinti át a magyarországi *oktatási dokumentumokat*, majd az azokban felfedezett hiányosságokra próbál megoldást nyújtani, többek között szótárhasználati munkafüzetek által. A módszertan bemutatásánál több korcsoport-specifikus szótárra is kitér, a típusokat külön részben mutatja be, példákkal gazdagon illusztrálva. Fontos, hogy az elméleti és gyakorlati lexikográfiai elveket igyekszik szemléletes példákon keresztül részletezni.

Köszönetemet szeretném kifejezni a könyv lektorának, Müller Mártának, aki vállalta a szakmai tanácsadást, valamint Kicsi Sándor Andrásnak kiigazító megjegyzéseiért. Fontos támogatást kaptam Szabó Mihálytól, aki első olvasója volt a készülő könyvnek, és szakmai megjegyzéseivel, alapos munkájával egyengette a kötetet. Köszönet illeti továbbá Kiss Gábort, a Tinta Könyvkiadó igazgatóját, aki lehetőséget adott a monográfia publikálására. Végezetül a megjelenés nem jöhetett volna létre M. Pintér Tibor munkája és támogatása nélkül.

Biatorbágy, 2024. április 9.